

MÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda
Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: Bethlen Gábor és a felső magyarországiak. (IV. közlemény.) Közli Szilágyi Sándor. — Az 1836-ban elfogatott Lovassy László és társainak pöréhez. (III. közlemény.) Közli K. Papp Miklós. — Kazinczy Ferencz eredeti leveleiből. (XIV. közlemény.) Közli K. Papp Miklós. — Gr. Kornis Antal kamarás, hunyadmegyei főispánhoz stb. intézett levelek. (II. közlemény.) — Gr. Kemény László levelei gr. Petki Annához. (II. közlemény.) — Kolozsvár 1848-iki jegyzőkönyvéből. (III. közlemény.)

délyi vajda Betlen Gábor hogy az ú fölsége birodalmában és számára való hajdukat hitetgetné, értem; de én nem gondolhatom, mi okon mesterkednének és törekednének ők most abban, holott nám békességünk vagyon velek és ú felsége sem háborgatja meg őket; nám Kovacsóczki uram is megtére ú fölségtől Prágából és ütet is minden jó válaszal bocsátta ú fölsége, hogy az erdélyieket az velek való confoederatióban kész ő felsége megtartani. Annakfelette vagyon az erdélyieknek is az békességre szükségek, bár ne kívánjanak háboruságot és hadakozást. Minekünk penig ez napokban bizonyosan irák, hogy Fekete Péter valami hadat gyűjtene és Nádudvar táján szállott volna meg; azt beszéli, hogy kegyelmed akarattjából gyűjténé azt a hadat. Azért mint legyen az a dolog; vagyon-e kegyelmednek hírével, vagy nincs, adja értésünkre kegyelmed. Rédei Ferencz hogy oda valahova ötszáz lovast szállított, az ő gondja, csak szállítsa az ő magok birodalmában és ide minekünk ártásunkra ne legyen; mi ellenünk nekünk benne? talám valami török ellen szállította és gyűjtötte ő oda, kegyelmed mindazáltal s mind annak jobban végére menvén s mind egyéb híreket értvén, ezután is adja értésünkre. Éltesse isten kegyelmedet jó egészségben. Datum Cassoviae, die 20. Februarii Anno 1616.

BETHLEN GÁBOR

és a felső magyarországiak.

(1614—1619.)

Közli: Szilágyi Sándor,

1616. febr. 20.

XVII.

pectabilis ac Magnifice domine et Frater observandissime. stb.

Értem az kegyelmed levelébül, hogy kegyelmed az szegény Lónyai István uram temetésére megyen s minthogy ott mostan sok főembereknek gyülekezeti leszen, elhitük, hogy ha valahun valami oly hírek lesznek, avagy volnának, kegyelmed megértheti és végére mehet ott, kiket megértvén kegyelmed, nekem is adjon értésemre. Az er-

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor et Frater paratissimus
Comes SIGISMUNDUS Forgács
de Ghymes m. p.

Alább Forgács Zs. írása: Kegyelmed írja meg Fekete Péternek, hogy az hadfogadásnak békét hagyjon és az kegyelmed nevét né keverje bele, az beszerményi kapitány előtt beszélgeté azt, hogy kegyelmed értelméből vóna, ki lehetetlen dolog, mert ha efféle dolog nekül el nem leszen, bizony roszul mostani békességhez.

Külczim: Spectabili ac Magnifico Domino Andreae Dóczy de Nagy-Lúcse. *stb.* Zattmár.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1616. febr. 22.

XVIII.

Generosa ac Magnifica Domina nobis observandissima.

Servitiorum nostrorum paratam commendationem.

Errül kellett kegyelmedet levelünk által megtalálnunk, tudjuk jól, eszében jut kegyelmednek, idvözült szegény atyánk urunknak idvözült szegény Báthori Gáborval, szegény Báthori Gábornak pedig kegyelmedrel Szádvára és Sárosvára felől kegyelmed részéről, szegény Báthori Gábor részéről pedig ő tőle az kegyelmednek adott és eresztett jószágról ultro citroque kicsodás transactió-jok interveniáltak és úgyis végben mentének, hogy az megirt két váraknak mi kezünkben vételekkel, ellenben kegyelmednek is gyermekivel egyetemben az megmondott várakért az Báthori Gábor jószágának apprehendálásával az in irritum nem revocáltathatik. Mely kegyelmedvel való transactiójában szegény Báthori Gábor az több conditiók között kiváltképpen úgy transigált volt, hogy Szádvára és Sárosvárat mind levelekkel egyetemben, a melyek azokat csak legkisebb részekben illethetnék is, kegyelmed tartozzék minekünk kezünkben adni. Noha pedig kegyelmed által az inscriptionális kezünknel vagyon, mindazonáltal kegyelmed minekünk az Pethe László uram reversalisának megtartásával és kezünkben nem adásával oly nagy kárt tött, hogy a miatt esék ki egyért kiválképen kezünkbel Szádvára; mert ha az kezünkben lött volna, jó uraink atyánkfiai között az negyvenezer forint summának szerit

tételével és Pethe László uramnak az reversalis mellett letevésünkkel Szádvárát kezünknel megtarthattuk volna. Mostan immár ultra praedictos quadraginta mille florenos mennyi ezer forint auctiót conferált ő felsége, kit ex gratia, s kit pro pecuniis paratis, Pethe László uramnak, kiben iktatta is magát, az contradictionnak másábúl megtetszik. Kérjük azért kegyelmedet, mint bizodalmas asszonyunkat, megtekéntvén az megirt reversálishoz ilyen nagy igazságunkat, azt az megspecificált reversalist, ki Szádvárát illeti, minekünk ez levelünköt megadó szulgánk által in specie küldje meg; ne kellessék minekünk (kegyelmednek azonközben azokért az várakért az megmondott okokbul adott jószágoknak békesség, birodalmával) avagy nagyobb auctióknak interveniálásokkal, avagy az reversalisanak kezünkben nem lételevel, az pénznek fel nem vétele miatt nagyobb kárt s tovább való jószágunkon kívül lételt szenvednünk; mért alioquin, higgye kegyelmed, tovább abbéli igazságunkat el nem mulatjuk, hanem oly embervel communicáljuk, ki az mi igazságunk mellett ez megmagyarázott okokból az megirt jószágnak ekkédig és jövendőbeli békesség birodalmában kegyelmednek kárt és búsulást szerezhet. Erre kegyelmedtől jó és bizonyos választ várunk. Tartsa meg isten *stb.* Datum in Castro Szerencs, die 22. Mensis Februarii Anno Domini 1616.

Kegyelmednek szolgál

RÁKÓCZIS György m.p.

RÁKÓCZIS SIGMOND m.p.

Külczim: Magnificae dominae Annae Veselini Relictae Viduae quondan Splendidis et Magnifici Domini Domini Stephani Csáki etc. Dominae nobis observandissimae.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1616. marc. 7.

XIX.

Spectabilis et Magnifice Domine et Frater observandissime.

Salutem et servitiorum *stb.* commendationem.

Az hadakozó tanács ir minekünk mostan egy levelet, az melyben minemű panaszokat

adták az török követek ú fölségének eleiben, azt küldték ide, kit mi megiratván, im oda küldtük kegyelmednek; mivelhogy penig Ónodot kétszer is említik ez panaszban, kívánja annakokáért az hadakozó tanács ő fölsége nevével, hogy ezekből az vádlásokból és panaszokból megmentse kegyelmedek magát. Annakokáért mindjárt ez levelünk látva, gondja legyen kegyelmedeknek erre, hogy ez oda kegyelmedekhez küldött és kegyelmedek ellen ő fölségének beadott panaszokra elégségesen megfeleljen. Az több dolgokban is penig, ha mit tudna és értene kegyelmedek, azt is megírja mindjárt minékünk, sőt arrul is szorgalmasan tudakozzék és inquiráljon kegyelmedek, azt is mind megírja minékünk kegyelmedek, micsoda kárt vallottanak az egriek miatt az ónodi vitézek; az miskolczi hajduk is ez elmúlt napokban mint jártanak miattok és micsoda károkat tettek nekik azon egri törökök. Ezekre kegyelmednek hova hamarébb legyen szorgalmas gondviselése és mihelt kegyelmedek véghez viszi, azontul minékünk ide küldje kegyelmed, hogy mi az hadakozó tanácsnak esméig kívánsága és írása szerént küldhessük föl. Éltesse isten kegyelmedet jó egészségben. Datum Cassoviae die 7. Mensis Martii Anno 1616.

Spectabilis et Magnificae Dominationis Vestrae

Frater ad serviendum paratissimus
Comes SIGIS(MUNDUS) FORGÁCS
de Gimes m. p.

Kivül Rákóczy Gy. kezével: Exhibiti Szerencs 10 die Martii Anno 1616.

Külczim: Spectabili ac Magnifico Domino Georgio Rákóczy stb.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1616. máj. 25.

XX.

Spectabilis ac magnifice domine et frater observandissime. Servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Az úristen most kegyelmedet támasztotta, mint egy őrző angyalt az nagy reánk következő veszedelemnek eltávoztatására, hogy kegyelmed által nyilatkozott ki az mi

ez ideig nagy titokban vót; hiszem az úristent, hogy immár mindenek lecsendesednek, megértvén Homonnai uram tőlem, miben legyen dolga és micsoda veszedelemre készítették ő kegyelmedet az ő jóakarói, kiről én mindenkor dehortáltam, az istent hívom bizonyosságul és azért izetlenkedett velem, hogy nem consentiáltam efféle igyekezetinek. Én ő fölségének in specie, az mint tartozom vele, felküldtem az vezér levelét, az mását megtartottam, hogy lássa ő fölsége is, hogy nem kell az töröknek hinni; de kérem kegyelmedet, ez dolgot kegyelmed csak tartsa magánál, ne legyen szegény Homonnai uramnak teljességgel való veszedelme, holott ő nyavalyás sok gonosz tanácsok miatt csalatkozott így meg; én elhittem, hogy lecsendesedik és békét hágy ez elkezdett dolognak. Éltesse isten kegyelmedet jó egészségben. Datum Kassán 25. Maji Anno 1616.

Spectabilis Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor et Frater addictissimus
Comes SIGIS(MUNDUS) FORGÁCS m. p.

Kivül Rákóczi Gy. kezével: 26. die Maji adták meg Golopnál Anno 1616.

Máskézzel: 25. Maji 1616. Sigismundus Forgács de Ghimes.

Külczim: Spectabili ac Magnifico domino Georgio Rákóczi de Vadász stb. Domino et Fratri observandissimo.

(A levél Forgács. Zs. írása.)

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1616. jun. 20.

XXI.

Magnifice Domine Affinis nobis observandissime. Salutem stb.

Kegyelmednek két levelét vettük, melyeknek egyikében ír kegyelmed ott az földön való békességes és csendes állapotul, az másikban penig viszont, mint jártanak legyen az Homonnai uram hadabeliek az erdélyiekkel. Bizonyára valaki annak az körösztvény vérontásnak és egymás ellen való támadásnak oka, nagy számot ad isten előtt róla. Homonnay uramnak mit parancsolt ő fölsége, az mi kegyelmes urunk, hogy meg-

szünjék az Erdélyben való bemeneteltül és hogy mindennemő hadait eloszlassa, ám tudára adtunk (*sic!*) kegyelmednek; ő kegyelme ha fogadja, lássa; de ha csak az előbbi propositumjában megyen el ő kegyelme, bizony itt nagyobbat veszt vele, hogysen mint Erdélyben nyerne, tudván kiváltképen az töröknek is hozzája való animusát.

Irja kegyelmed második levelében azt is, hogy semmi török hír nincsen Erdélyben, de bizonyosan elhigye kegyelmed, hogy már az török táborban is szállott; kiből mi következhetik, csak az isten tudja. Kegyelmedet kérjük, hogyha mi oly hirei lesznek kegyelmednek, ennekutána is adja tudunkra kegyelmed, meg szolgáljuk kegyelmednek. De reliquo *stb.* Datum in Arce nostra Bicsensi die 20. Mensis Junii. Anno Domini 1616.

Magnificae Dominationis Vestrae

Comes GEORGIVS THURZÓ m. p.

Thurzó kezével. Mit írjon az vácz kapitány Ali pasának táborban való kiszállása felől, kegyelmednek az levélnek az mását megküldtem. Az mint énnekem is az a pasamégitra, nem kezdi Homonnai uramnak engedni Erdélyt, holott török császár ellen-tartó lenne.

Külczim: Magnifico Domino Andreae Dóczy de Nagy-Luce *stb.* Zathmarinum.
(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

Az 1836-ban elfogatott LOVASSY LÁSZLÓ ÉS TÁRSAINAK PÖRÉHEZ.

Közli: K. Papp Miklós.

Bihar vármegye közgyűlésének irományaiból.

(Folytatás)

2-ik sz. a. felhivott mellék.

Tekintetes kir. Törvényes Tábla! Nyolczadik hónapja már, hogy fiamat s unokaöcsémet a katonai börtön szomorú falai sorvasztják, s ha a lélekre hatásban egy életkorral vetekedő ily hosszas idő nem volt képes két ifjunak az alig kóstolt élet örömei s szabadság iránt nemcsak fogékony, de

természeti ösztönnél fogva esedező lelkeiket levernü s a kétségbeesés határára vinni; valóban ezen férfias erkölcsi erő nyilatkozása mindenkit ártatlanságuk feletti meggyőződésre kényszerit, mert oly nyugalmat, oly lelki sulyegyent, mint milyet minden szigorúság mellett is bizonyítanak, csak törvényességének, csak ártatlanságának erős érzete szülhet a gyarló emberben. — Engedelmet t. főtörvényszék! engedelmet, ha szavamat mellettök újra felemelem, hiszen én is csak ember, csak ember és atya vagyok, kinek kinjait minden óra, percz nevelvén, mi csuda, ha a hónapokról hónapokra csalódott remény s nyugtalanság fő fokára hág, s ha a kir. fiscusnak fiam s unokaöcsém pöreik birói eldöntetésök iránti biztogatási ekkoráig sem teljesülvén, a már már kétség örvényébe süllyedező atya Isten s emberekhez kiált segedelemért. — Nem ismételem én a mult September és December hónapokban a t. kir. táblához benyújtott esedezéseim tartalmát, nem szólok már a nemzeti ügygyé vált sérelmekről, melyeknek alkotvány engedte utoni orvoslások a törvényhatóságoknak s a nemzet törvényt hozó képviselőinek körökre tartozik, — hallgatok a vádaknak alaptalanságáról, miután azoknak általános elismerésök sem következethet törvényeink értelmökbeni felségsértést, s azokat ily tetemes bünné csak az fogná keresztelhetni, ki minden árért felségsértést eröködik ártatlan ellen is teremteni, nem szólok, mondom, mindezekről, remélvén, hogy két rendbeli esedező kinyilatkozásim a t. kir. tábla kegyes figyelmére méltatvák, s a pör fölvételekor érdemlett birói tekintetbe fognak vétetni, s nem kételkedvén, hogy ha bár tetemes sérelmeink feletti panaszaink orvoslást nem nyerhettek is, törvényesen igazságos felkiáltásink még is több keblekben rokon visszhangra találtak. — Jelen alázatos folyamodásomnak tehát főtárgya azon már sokszor ismételt buzgó kérelem, hogy fiam s unokaöcsém pöreik már valahára birói vizsgálat alá vétessenek. Tekintetes Főtörvényszék! meglehet, szerénytelenségre is fogják tán némelyek magyarázni az atyának és alkotványos polgárnak igazsága eleven érzetén alapuló őszinte kinyilatkozásit, s kinosan égető fájdalmainak kiöntéseit; de az igazságos biró előtt megigazolják öt kettős kötelességének

parancsai, mert sem az atyai, sem a polgári neveket nem érdemlené, ki fia lételét s nemzete jogait lelkén nem hordva, hamis szeméremből vagy alacsony kegyelem vadászásból elmulasztaná, mit tennie hatalmában, sőt kötelességében állott. — Keseredett szívvél bépanaszoltam a t. kir. táblának, mikép biztatott a kir. ügyek főigazgatója már 4 hónapok előtt azzal, hogy miatta a pörök minden pillanatban birói vizsgálat alá jöhetvén, rövid időn csakugyan el fognak dönteni; és mégis a boldogtalan foglyok mind ekkoráig ítéleten kívül szenvedik a kemény rabságot. — De kinek, vagy mi körülménynek tulajdoníthassam hát a pörök ilyenemű letartóztatásokat? mert a tekintetes eljáró bíróság, ha ítélete alá bocsátódnak, bizonyosan eldönti vala azokat; a hivatalbeli kéretlen pártoló pedig, kinek lelkén különben sem fekszik védeneczeinek felmentetésök s ki a titok leple alatt a közvélemény ellen magát bátorságosítva véli, 24 óra alatt is könnyen készíthete oly munkát, melyet mi úgy sem használhatván, a pörből kikeresztezni kértünk, — annak kényelmessége miatt tehát valóban égre kiáltó igazságtalanság lenne tovább is ítéleten kívül börtönözni az ártatlanokat. — Kénytelen vagyok tehát a törvénytelenség okát a kir. fiscusban keresni, s ha gyanum alaptalan lenne, (mit nem gondolok,) gondosan őrzött s szeretett titkainak köszönje, mert ő talán az, ki fontosnak vélt csaknem egyedüli tanujáról Lapsánszkyról a lárvát levonatni látván, s a büntársnak keresztelt rágalmozó delator bizonyosság tételének, s a tekintetes bíróság általi elvettetésétől félvén, gyenge erősítvcnyit országszerte keresett tanukkal kívánta pótolni; — de ily erőszakolva akarni a polgárokat felségsértési bünbe keverni, talán csak azért akarni: hogy a törvénytelen lépések némi szint nyerjenek, s a helytelen tettek palástoltassanak, annál borzasztóbb mód, mentől inkább kötelessége a kir. fiscusnak a törvény engedte szigorúságot csak akkor venni eszközzésbe, midőn a vád valóságát világos adatokkal képes bizonyítani; — s miután az alaptalan letartóztatásból eredő sérelmet ítéleten kívüli minden óra, perc rabság sulyosbitja, s miután az 1715. 7-ik cikk is az előző letartóztatást csak azon lényeges feltételhez kötve engedhette

meg, hogy a birói elmarasztaló vagy felmentő ítélet mi hamar elkövetkezzék: az igazságnak ilyenemű feltartóztatására magán a törvény lelkén ejtett újabb s naponta öregbülő sérelem. — Tekintetes Főtörvényszék! hogy a titok rejtelvei akaratom ellenére is gyanukra vezettek, igen természetes; de hogy gyanum ily keserűn valósuljon s ekép teljedjék, csak borzadással tapasztalhatom. — Mert hogy a Romulus tövénye szerint az alvilág furiáinak áldozandó mocskos delator csak azért keresztelődjék büntársná, hogy hamis bizonyosságtétele áldozattá érlelhesse az ártatlanságot; sőt hogy ígérek által még lelkek vásárlása is megpróbáltassék, ily dolgokat hinni csakugyan borzadással visszarettenünk. — Elnémulok t. k. tábla, s nem nyelvem, de gondolatim is megállnak e lélekkrázó eset viláosságra jöttén, mert ha a törvénykezésekben fedelmeknek felséges személyét képező polgár ily utra léphet, lehuny a nemzeti nyugalom, az erkölcs s igazság sirba szállanak, a törvények szentsége, az alkotmányos szabadság, a polgári boldogság képzetei fáradt lelkemben összeomolnak, és a kínos kétségbeeséstől csak nemzetem s annak Istene örök igazságába vetett erős hitem s bizodalمام menthetnek meg. — A lángoknak szeretném /.// adni az / . és // alatti nyomozást, hogy ezeknek emléke is emésztessék meg, de nem! — elibe terjesztem azt a tekintetes kir. táblának, és elibe fogom az egész nemzetnek terjeszteni, hadd birjon e tanuvalloásokban a jelen és utókor egy borzasztó emléket, mert nemcsak azt bizonyítják ezek, hogy az elfogatását eleve tudó, dolgait elrendező s álorzás (de általa jól ismert porozlóinak) kaput nyitó elkárhozott lelkü Lapsánszky — Lapsánszky a valóságos delator, ki alkalmasint agent provocateur szerepet is játszott a gondatlan ifiak barátságos társalkodási körében, hanem azt is, hogy az erkölcsöt kísértő fiscus lelkek vásárlására ígérekkel lépett föl, tudván: miként kevés buzó sziv fohászodik Mi atyánkhoz a menynekbe, hogy kísértetbe nem vivén szabadítsa meg a gonosztól. — És ezen egy eset, ezen egy eset is t. k. tábla (mert az erkölcsatlenséget tovább nyomozni nem óhajtom) úgy hiszem teljes jogot ad s felhatalmaz arra:

hogy ha a rágalmazó gaz feladón kívül van még egy tanuja a vádló fiscusnak, azt is Isten, világ, nemzetem s fejedelmem előtt lelkét eladott hamis bizonyyságnak nyilatkoztassam. Bocsánatot t. főtörvényszék! kegyes bocsánatot, ha az elkeseredés ily fájdalom szülte szavakat ad ajkaimra; de ember ilyesmire elkészülve nem lehetvén, a méltatlan bánásból eredő keservet maga az idő is alig emészt-heti meg. Azonban lehetetlen ez irtózás kö-zepette is boldogtalan fiam és öcsém ártat-lanságán s a nemzetet átfító magos erkölcsi érzeten büszkélkedve fel nem kiáltanom: hogy az a vádló kir. fiscus, ki a bün-kelepczét ekként készítette, délnek, északnak, keletnek, nyugotnak felhajhászván az egész országot, s ily erkölcs kísértő módon vadászván a tanukat, a rettegetésnek, a lélekvásárlásnak minden eszközeivel csak két emberre akadt, kiknek vallomásait avagy csak arra is érdemesnek gondolá, hogy a szegény foglyokkal szembe-síttessenek, s e kettő Tarnay s a későn kerített Párniczky; s ezek is mily emberek, s ezek is mi nyomorult szószátyárságokat vallottak! — Egyébiránt a törvénytelen lépés árnyékozátát nem is oszlathatja el más, mint a hibának elismerése s mi előbbi sikeres or-voslása, s hogy a tévedésnek (mely minden emberrel köz) világ előtti őszinte megvallása még az uralkodónak is legfelségesebb vonásai közzé tartozik, — minden, — ki dicső emlé-kezetű VI. Károlynak szinte egy századdal ezelőtt hasonló alaptalan vád esetében ://: költ s ://: alatt ide csatolt valóban fe-jedelmi kegyelmes rendelkezését figyelemmel olvassa, megvallani kénytelen. — Nem átal-lóttá az igazságos fejedelem alattvalóinak kato-na hatalommal elfogatásukat törvénytelennek nyilván elismerni, s ebéli lépését csak az akkori kétes és zavaros idők kívánatival s haladékat nem javallhatott szükséggel mente-getvén akkor ismerni el, midőn a felségsértési vétkeket még királyi kény nevezte commissiok ítelték, s mikor még a rendes törvényszé-kekhez törvény által utasítatva nem voltak; s még akkor is őszintén megvallá a fejedelem: hogy azon egyes esetből soha következtetés nem vonathatik, s ugyanazért az ártatlanokat azonnal szabadságba helyheztetni parancsolván, sértett becsületeknek helyreállításáról gon-

doskodva az alacsony rágalmazót, s feladót pedig a törvények értelmében fenyittetni ren-delve, fejedelmi elösmérését s nyílt vallomását még a közhirlapok által is mindenkivel tu-datni kívánta. — És vesztett-é ezzel a nemzet tiszteletében? vesztett-é a historiának kér-lelhetlen ítélő széke előtt? korántsem, sőt e dicső tette tartósb fényt árasztott az igazság-szerető uralkodónak thrónjára s koronájára mint milyet nemzetek hódításai árasztani képesek lehettek. — Mik legyenek különben a vád pontjai, nyilván tudva a t. k. ítélő-tábla előtt, de December hónap 8-n beadott aláztatós esedező nyilatkozásomban is érde-keltem már azokat s e részben szükségtelen több megjegyzést tennem annál, hogy a vád a foglyok eleibe terjesztett kérdőpontok fogla-latján tul nem terjedhet, — mert ha a kir. fiscus még oly bűnnel is kívánná a vádlottakat terhelni, mely iránt azok ki sem kérdeztettek, a nemzeti neheztelést gerjesztett pör azonban vér-áldozatot szomjuzó üldözéssé alakulna, mit azonban miveltebb Európánk XIX. szá-zadának polgáráról, bármi állásu s leköte-lezettségü legyen is, azt feltennem nem lehet, feltenni nem akarok, nem tudok. Ugy de mindazon tudva levő vádak alkalmazhatók-e a törvény által kijelelt felségsértési bűnökre? s vajjon a kir. fiscus önkényétől függhet-é az elhibázott nézetet, tévedést, vagy éppen sem-mit is az ily tetemes vétékké keresztelhetni? ha ez így volna, meg nem szünhető rettegések között kellene a polgároknak éjjel nappal lenniök, nem tudhatván, melyik cselekedetet, nyilatkozást, vagy talán gyanítható gondolatot fog a kir. fiscusnak tetszeni felségsértéssé bélyegezni, s talán csak azért bélyegezni, hogy nem igen szivelt személyeknek letartóztatá-sával valaki boszujának áldozhasson. — Igaz ugyan, hogy vádlevelében azzal terheli fiamat a kir. fiscus, hogy *contra salutem et dignitatem Regiae Majestatis, atque in perniciem totius Regni et sub-versionem constitutionem eius, ac formae Regiminis nefario ausu conspiraverit*; azonban a kérdőpontokban foglalt vádoknak általános elismeréséből is lehet-e bármi erőszakolt okoskodással öszsze-esküvést következtetni? — maga a vádló fiscus is actiójának igen tág kitételét bizonyítandó,

hozta-e fel meghatározottan a tetteges összeküvésnek csak egyetlen esetét is? — emlékezik-e csak egy szóval is arról, hogy kik, mikor, mikép és czélok kivitelére mi eszközöket használandók esküdtek legyen össze? — ily mit nem bizonyít, de nem is bizonyíthat, mert ily cselekedet iránt magokat a vádlottakat sem kérdező ki; alkotmányos elveken alapuló, különben is nem sértő, de még cselekedetre sem czélzó s kiejtésük után elhangzó pusztá szavakból pedig ily roppant bünt következtetni, s e miatt ítélet előtt már büntetni, hatalommal vétkes visszaélés, mint azt Éjszának hatalmas authocratorja, Katalin czárné a büntető törvénykönyvet szerkező választmányhoz intézett valódi fejedelmi utasításában is mondja, hogy t. i. az isteni s emberi felségsértési bün kérdésében vétkesen hibázik, ki pusztá szavakból s beszédekből bünt következtet. — A valódi nagy lélek megveti az ócsárló beszédet, melyet büntetni csak gyengeségét érző, s személyt találva látó hiu szokott; mert mondja bárki, Xerxesnek, hogy a hadak kormányzásához nem értő uxorcz — s mondja ugyanazt Nagy Sándornak, az első büntetni fogja az igazat szólót, midőn a másik mosolyogva veti meg a rágalmozót. Nagyobb következtetésekkel terhes gyakorta egy komoly hallgatás, mint bármennyi beszédek. — A lelkes czárnének fejedelmi nyilatkozása akaratom ellenére is még egy körülmény megemlítésére készlet, miszerint t. i. a mult hónapban kerített egyes tanu fiamat oly meggondolatlanul alacsony szónak kiejtésével vádolja, melyet csak durva érzésű, s mosdatlan száju miveletlen ember mondhatna, s melyet különben fiam nemcsak szokott egyenességgel kereken tagadott, de maga a rágalmozó is, noha kávéházban számos ifjak jelenlétében mondottnak állítá, csak egy tanuval sem volt képes bizonyítani; — miután egyébiránt összeküvés kávéházban csakugyan nem is készülhet, szeretem hinni: hogy azt a vallomásokat hitelesítő küldöttség papírosra nem is tevő, mert csekély ítéletem szerint nagyobb tiszteletlenséget nyilvánitna fejedelmé iránt az, ki az oly durva szót hirdetni s maradandólag leírni, mint annak meggondolatlan éretlenségéből egyszeri kiejtése bizonyíthat; — e részben tehát bővebb

fejtegetésekbe ereszkednem szerénytelenség lévén, fejedelmem iránt buzgó hódolatom hallgatást parancsol, jól tudván: miként felséges személye sokkal magosabb állásu, mint sem magát az alacsony rágalmon túl tévén, azt ne mondaná Theodosiussal: „si maledictum adversus Principem ex levitate processerit, id contemnendum, si ex insania, id miseratione dignissimum, si denique ab iniuria, id remittendum est.“ — A mi végre unokaöcsémtől szóval kérdett azon vádat illeti, „hogy a közvéleményt fejedelmekre is kiterjedőnek, s mindenkit érdeme szerint sujtónak mondotta“ bátor vagyok csak röviden megemliteni, miként a természet által erkölcsi érzelmekkel megáldott ember a közvélemény nyilatkozását egykedvűleg nem vehetvén, ennek sulya alól soha kivéve nem volt — nincs, és nem is lesz; s miután az évrázok bizonyítása szerint valóban thrónokat is döntött (különben ritkán tévedő) közvélemény nyilatkozását csak kötelességét nem ismerő s nem teljesítő, részrehajló vagy magáról sokat álmodó hiu ember rettegheti, erős hiedelemmel állitom, hogy igazságot szerető fejedelmemet kormányzott népeinek s a világnak felséges személyéről véleménye érdekli, s ennél fogva arról kell meggyőződve lennem, hogy ha a kir. fiscus ötöt a közvéleményt félőnek, vagy magát azon túl tenni kívánónak állitná, oly felségsértést követne el dicső személye ellen, melyet fiamra s unokaöcsémre nézve bizonyítani csakugyan nem képes. — Ezeket a mult Decz. 8-tól kifejlett körülményekre csak röviden s pótlólag kívánám éríteni, alázatosan esedezem: méltóztassék a t. k. tábla benyújtott s ezzel (melyet szinte a perhez csatoltatni alázatosan kérek) már 3 rendbeli kinyilatkozásimnak méltó birói figyelembe vételök mellett boldogtalan fiam s unokaöcsém póreit valahára kegyesen eldönteni, s méltóztassék lelárvázott alacsony delator hamis bizonyágtételét felrevetve, ítélet által megigazulandó ártatlan fiam s unokaöcsém mi előbbi kibocsátásokat elrendelni, s elrablani czélzott becsületöket ártatlanságuk elismerésével visszaajándékozni; — mert a mennyire retteg a törvény engedékeny palástja alatt szabadság kényelmeivel élő bünös a terhelő ítélettől, oly szivszakadva, oly buzgó óhajások között várja az ártatlanul

szenvedőnek lelke lelke igazságos bírójának elhatározó szavát, mely könnyeit letörülve, rokoninak, barátinak s polgártársainak karjaik közé visszavezesse, — s a mennyire hajthatatlan bírói kötelesség a bűnnek törvény értelmébeni büntetése, úgy annak dicső hivatattása, de az emberiség iránti szent tisztje is parancsolja, hogy az ártatlannak ne csak szabadságát, hanem akár a hatalom önkénye által, akár tévedésből sértett erkölcsi s polgári lételét s így becsületét is (mely semmi kincshez s vagyonhoz nem hasonlítható) haladék nélkül adja vissza, — s valóban ennek tehetése oly diszes, oly jutalmazó része is a bírói független hivatalnak, mely semmi világi fény s adomány által nem pótolható. — Én hát tekintetes főtörvényszék! azon boldogító erős hittel, hogy alázatos s igazságos kérésem megtagadva el nem hangzik, remegve esedezek a vigasztaló s kevés napok múlva kimondandó ítélet elébe, mely oly fejedelemnek nevében fog hirdettetni, ki még ott is, hol bűn bizonyíthatnák, mi ugyan a jelen esetben nem bizonyíthatik, megemlékeznék Róma dicső uralkodójának Marc Aurelnak ama mondására: non unquam placet in Imperatore vindicta sui doloris, quae et si instissima fuerit, acrior videtur; quare filiis Avidii Cassii et uxori, et genero veniam dabit, vivant securi scientes se sub Marco vivere sint liberi, ac per omnium populorum ora circumferant vestrae pietatis exemplum.“ Mély tisztelettel, maradván, Pesten Január 17-n 1837 a tekintetes királyi ítélő táblának alázatos szolgálja Ns. Lovassy István m. p. — Jelen másolat eredetijével szóról szóra megegyez. — Pesten, február 18-n 1837. Farkas János m. p. a t. kir. tábla hites jegyzője.

(Folytatása következik.)

KAZINCZY FERENCZ EREDETI LEVELEIBŐL.

(1786—1831.)

Közlő: K. Papp Miklós.

XXVII.

Nagy Méltóságú Főispán,
mely tiszteletű s sok kegyességű Uram!

A mi Diaetánknak vége lön. Éppen ma

vevém udvari Consiliarius Vay József urnak levelét Miskolcziól, mellynek egynehány sora nevezetesebb mintsem hogy azt Nagyságodnak elébe nem tennem lehetne. Többet még a Diaeta kimenetele felől nem tudok, s reménylem, hogy azt Nagyságod épen azzal a mohonsággal fogja érteni, mint én.

✱

„Megengedjen kedves öcsém uram, hogy mindjárt nem válaszolhattam. De a Diaetánk végével erőm felett be voltam fogva. Hálá Istennek, hogy ha annyi jó nem lett is mint kívántuk, legalább olly rosszul sem végződött az ország gyűlése mint vége előtt csak egy héttel is, kivált a császár leérkezésével, féltünk. Azt jól látom, hogy Urunk sem nyert sokat. Vajha az embereket ismérhette volna meg igazán. Ez mindent kipótolhatna.“

✱

Eddig Consiliarius Vay. — Nevezetes sor ez: azt jól látom hogy Urunk sem nyert sokat. — Ez kettőt jelent, azt is, hogy ő felsége nem sokat nyert, azt is, hogy mi sem nyertünk. — Bár nyert volna mind király, mind ország. Egész Európa ránk meresztette szemét. A németek bosszus irigységekben elejétől fogva azzal vádolnak bennünket, hogy mi abban állítjuk szabadságunkat, hogy nem fizetünk. Ha Mária Theresiának vért s életet adhatánk áldozatul, miért ne adhatnánk Ferencznek, kinek nem vér s élet, hanem pénz kell most, pénzt? Miért ne boldogítanánk a statust pénzzel, ha a körülállások azt kívánták volna. Alacsony nemzet az, melly az aranyat fejebb becsüli a vérénél. — De valóban más részről az is szép volt volna, ha a felséges udvar a sérelmeken könnyíthetett volna. Nem lehetett most, s általhalasztotta a jövő ország gyűlésére, melly a Hazai Tudósításokban megjelent Diaetai búcsuzások szerint nem haladhat sokára.

Lónyai vagy itthon van már, vagy itt lesz e napokban bizonyosan. Veszett nevét terjeszték mindenfelé. Meglátom melly homlokkal jelenik meg. Rhédey tudom bált ad, s talán egy szép frajczimmerrel fogja tartani triumphális Einzugját Váradon.

Tökés uramnak levelét extrahálám s megküldém az ujságíróknak; de meg nem neveztem, ki tudósításai. Bár csak azokat is

olvashatnám, a mellyeket ő Nagyságodnak irt Párisból. — Valljon mit akar most az olasz földön Napoleon? Azt hittem, hogy 2-dik X-berben a lyányom druszáját koronázza meg olasz királylyá, de látom, hogy az el nem süle.

Ajánlom magamat igen nagy tekintetű kegyességeibe, a méltóságos főispánét és a méltóságos ifju bárót alázatosan tisztelem, kívánok boldog uj esztendőt s maradok

Nagyságodnak

Széphalom, 26. X-br. 1807.

alázatos szolgája
KAZINCZY FERENCZ.

Külczim: à Monsieur Monsieur le Baron de Wesselényi de Hadad, Chambellan de Sa Majesté Impériale Royale Apostolique et Comte Suprême du Comté de Közép-Szolnok.
per Debrecin, Zilah,

Zsibó.

XXVIII.

Nagy Méltóságu Báró, cs. k. Kamarás és Főispán, sok kegyességű Uram!

Tegnap délben vevém Méltóságos Cserei Farkas ur által parancsolatját Nagyságodnak a köre való írás eránt, s ime már készen van. Soha sem dolgoztam életemben semmit több készséggel, örömmel s kevélységgel, és ha Nagyságodnak javallását megnyerendi, inkább fogom magamat megtiszteltetve tartani, mintha az ismeretes non diu sed totust csináltam volna, melyről minap szólának az ujságok. Nagyságodnak lelkében akartam azt írni, az az, hogy a Nagyságod lelke sugározzék ki belőle. S mit mondhatna az, a ki ezt a költséges épületet hagyja a fíjának, egyebet, mint azt, a mit most mond a kő, hogy itt lakják, s a hivatalok fénye által ne engedje magát atyai honnjától elvonatni. Még azt akartam belé fonni, hogy innen szeresse a hazát; de azon felül hogy az a méltóságos ifju bárónak szükség felett való intés immár, azon felül, hogy a hazaszeretet úgy is tulajdona mindazoknak, a kik ősi lakjaikat szeretik s kaczagják a tisztviselők bohóságaikat: meg kell vallani, hogy a haza szeretetének mindenkori

emlegetése bramarszizáló szónak tartattatik, s úgy látszik, hogy inkábbára nem ok nélkül. — Méltóztassék már most Nagyságod velem tudatni, ha a mit itt nyujtok, megnyerte-e javallását — olyan-e, a min változtatni, igazítani kell — vagy épen megvétést érdemel s mást készitsek. Nagyságodnak intése nékem tisztelettel fogadott parancsolat, s kevélykedve fogom teljesíteni.

Kiczirkalmoztam a követ mind az itt menő papirosra, mind asztalom deszkáján, hogy valamiként meg ne tévedjünk, s a márványmetsző el ne akadjon. A mint itt áll a papiroson, jól fog elférni, s a szem semmi disharmonia által meg nem lesz sértve. A betűk is elég nagyok. Nagybobbak lehetnének, ha semmi üresség nem maradna a köven, de az sok inconvenienst szülne: mert a méltóságos főispáné neve két sorba törnék el, az pedig megbocsáthatatlan vétek volna. A kő a kapu felett lesz, és így nem áll olly magasan, hogy a szem alkalmatlanság nélkül olvashassa el az írást.

Jászón, Kassa mellett, igen szép fekete márvány van. és igen tartós. Én jobbnak tartanám itt vésetni a márványt mint Váradon. Magam mennék el a művészhez, s dirigálnám. — Magam fogom Carton-papirosra lerajzolni a feljülrást betüröl betüre; s láthatja Nagyságod, hogy kezem elég szép formájú betűket fest, azon C-ből, mellyet az inscriptio mellé annak jelül festettem, hogy az első sor olly nagyságu lesz. — Ez a C. arra is szolgálhat, hogy méltóztassék azon helyre vitetni, a hová a kő fog tételni, s a béménőből reá felnézni, ha könnyen olvasható leszen-e így?

Hogy levelem el ne tévedjen, postára recepisse mellett tészem fel.

Ajánlom magamat nagy tekintetű kegyességeibe Nagyságodnak, a méltóságos főispáné kezeit alázatosan csókolom, a méltóságos ifju bárót igen szivesen tisztelem s maradok

Nagyságodnak

Széphalom, Jan. 9-d. 1808.

alázatos szolgája:
KAZINCZY FERENCZ.

Külczim: Császári s királyi Kamarás
s Közép-Szolnok vármegyei Főispán Nagy-
méltóságú Hadadi Bárá Wesselényi Miklós
urnak ő Nagyságának alázatos tisztelettel
erga Receptisse.

per Debreczen, Somlyó, Zilah,

Zsibó.

XXIX.

Nagy Méltóságú Bárá, cs. kir. Kamarás és
Főispán, sok kegyességü, mély tiszteletü
Uram!

A parancsolt igazítás által még stilistika-
i tekintetekre nézve is nyert az inscriptió,
nem csak a logikaiakra nézve. De hogy a
hátsó sorok épen úgy ne legyenek sürchar-
gizozva, a melly einfachok az elsők, a Nagy-
ságod által parancsolt értelmet öszveolvasz-
tottam a

spretá ambitiosorum miseria
sorával, s így azt tartom, hogy megállhat.
Ennyit használ minden esetekben másoknak
értelmét is tudni annak, a ki valamit csinál.
Hizelkedés nélkül mondom, hogy most már
az inscriptió sokkal jobb mint elejénten volt.
Ha az igazítást más tette volna is, azt mon-
danám: így, mivel azt Nagyságod tette, ke-
vélykedve mondom.

Gróf Andrásí igen jó eszköz lészen a
kő levitelébe. Ha készen lesz, magam szólok
eránta a gróffal.

Itt most minden hir megrekedt. Mi
Zemplényiek nagyon fenekedünk Lónyai Gá-
bor ellen, hogy ha majd gyűlésen megjele-
nend, szabdalni fogjuk. De félek, hogy míg a
gyűlés beáll, sok ember tüze elalszik, s Ló-
nyainak még megköszönik, hogy magát olly
szépen viselék. — Az ügyelgő hir azt beszéli,
hogy maga a palatinus is csudálkozott azon
a nagy barátságán, a mellyben Drevenák Fe-
rencz, Lónyai Gábor és Rhédei Lajos a Diaeta
alatt voltanak. — Igaza volt a stoikusnak,
midőn azt tartotta, hogy a rossz ember egy-
szersmind elmétlen ember is; — mert az
csak vak kívánságból kíván dicsőséget s nem
éri fel észszel, hogy azt mint lehet szép uton
olnyerni. Egynémelly alacsonyul hizelkedik
az uralkodó féluck, hogy titulust, keresztet,
rojtot kapjon: más némelly alacsonyul kapkod

a Horátius szava szerint a ventosa plebs
suffragiumain: s igazán szólván ez a két egy-
mással ellenkező uton járó nyavalyás egy-
formán utálatos. Vay József az igaz ember,
mert ő semmin nem kapkod, hanem azon,
hogy lelke isméréstől és a jóktól tisztának
tartassék. Midőn most a vad csoport zsi-
bon-gani kezdett megszólamlása alatt, ő meg nem
rettent hanggal kiáltotta ki nekik a Horátz
szavával, hogy őtet

Civium ardor prava jubentium
ki nem fogja forgatni, s bátran kimondotta,
hogy kötelességünk a status terhén könnyi-
teni és ez által a fejedelem kívánságát telje-
síteni. — Beszéli azt is, hogy a Judex Curiao
Ürményi József Excellentiája jubiláltatik, s
helyébe a personális Semsei András Excel-
lentiája; ennek helyébe pedig Referendárius
Aczél fognának lépni. Semsei nekünk
abaujváriaknak főispánunk, egy közönsége-
sen tisztelt férfiú. Adja Isten, hogy a tüzet
szikrázó Aczél is az ő lelkével birjon.

Gróf Desöffy József a királyné tiszte-
letére verseket irt. Rendes megbotlást tett
benne. Liviának nevezi — holott Livia a
legistentelenebb, leggonoszabb asszony volt
egy olly utalást érdemlő fejedelem ágyában
és oldala mellett mint Augustus. Én meg
nem foghatom, hogy ez a szives tiszteletet
érdemlő kedves barátom, hogy botolhatott
meg így, és a censura ezt hogy nem vette
észre. A hátra lévő versek jól ömlenek; de
egészen benne lehet találni a Desöffy ug-
rándozó lelkét. Az utolsó sor erőszakosan
van oda akasztva, és csak a jó gondolat vagy
inkább jó érzés miatt tartathatik szépnek.

Bajszos magyarok! szép s jó királynéhoz | M. Theres.
Kik a mult időből már hozzá szoktatok | 1741.

E gyönyörű kegyes uralkodónéhoz

Érzékeny szivekkel mind folyamodjatok!

Esvén lábaihoz bizvást imádjátok;

Ennyi kegyelmesség imádatát érdemel. (Ugyanezt
Bizonyosan nem fog tapodni reátok. mondanágrót

Az a szép láb nem nyom, az a szép kéz Gyulai Fe-
rencz, ha sir-
ban nem

A szabad emberek szives tisztelete volna.)

Száz hizelkedésnél, érzi hogy többet ér.

Férjenek a magyar legkedvesebb nemzete.

Az is ki ezt irta sem nem vár, sem nem kér,

G. D. J.

*

Valóban a királyné szépsége s kegyes-

sége felől mindazok a kik látták, elbájolva szólnak. Benne van tehát atyjának lelke, a ki egy tiszteletet érdemlő fejedelem vala, s a nagy-anyjáé s nagy-atyjáé (M. Thores. és I. Ferencz), kik egykor diszei voltak a thronusnak s emberiségnek.

Maradok alázatos hiv tisztelettel, melly ő Nagyságát a méltóságos főispánét s a méltóságos ifju bárót is illeti.

Nagyságodnak

Széphalom, Febr. 7-d. 1808.

alázatos szolgálja
KAZINCZY FERENCZ.

GR. KORNIS ANTAL KAMARÁS,
hunyadmegyei főispánhoz stb.
intézett levelek.

III.

Illustrissime Domine Comes
mihi observandissime.

Ex annexo isthic originaliter memoriali uberius videre poterit Illustritas Vestra, qualiter rusticus quidam nomine Dán al Raduluj in pago districtus Hatszegiensis Schil commorans cum duobus sibi adjunctis sociis bagagiam supplicantis Francisci Nagy antea in Valachia vornici dum is occasione hostilis, quae a thumno praeterito ibidem contigerat, invasionis, ex antelata Valachia per passum Vulcaniensem emigraret, ad instar praedonum invadendae, atque via facti occupando ad curiam primarij Judicis eo tum Nobilium Michaelis Kenderesi deduxerit, quod proinde memoriale Illustritati Vestrae eo fine communicandum esse duxi, quatenus autoritate sui officij non solum in puncto hocce violentiae, nec non commissae per memoratum supremum Judicem Nobilium illegalitatis, ob quam exemplariter profecto in eum animadvertendum esset; verum etiam circa interemptionem caesareorum militum in praefato passu Vulcaniensi, uti in praecallegato memoriali fit mentio, serio inquiri, ipsum vero Dan ejusque duos complices pagi Csopeja incolas praevie incaptivando, rite in utroque puncto examinare, damnificato Francisco Nagy

congruam satisfactionem impendi facere, meque demum de effectu quantocius informare non gravetur Illustritas Vestra quam de reliquo divinae tutelae commendans persevero

Illustritatis Vestrae

Cibinij, 7-ma Martij 1738.

paratissimus servus
Princeps de LOBKOVICZ.

Illustrissimo Domino Antonio Comiti Kornis.

Külczim: Illustrissimo Domino Domino Antonio e Comitibus Kornis de Göncz-Ruszká, Inclyti Comitatus Hunyadiensis Supremo Comiti, Domino mihi observandissimo.

A levélhez mellékelve van a Nagy Ferencz eredeti emlékirata, mely így szól:

Serenissime Sacri Romani Imperii Princeps,
Domine, Domine Benignissime!

Serenitati Vestrae, qua Supremo Directori meo, justam exponere querelam inevitabilis perpeSSae injuriae urget necessitas; in fine infeliciter satis elapsi anni, dum fere ultimus ex Austriaca Valachia, et faucibus imminentis hostis vitam eripere vellem, superatisque jam maxime tum saevientibus, et multis finem facientibus, malefamosi passus Volkaniensis periculis, in Inclijtum Comitatum Hunyadiensem pervenissem, hic valachus quidam nomine Dán al Raduluj in pago Schil commorans, sub falso alicujus injuriae praetextu, cum duobus sibi adjunctis sociis armatis manibus praemissam bagasiam meam potentiose invadentes, eam celeri passu ac raptando ad curiam Judicis Nobilium Domini Michaelis Kenderesi, cujus autoritate se fultos ajebant, in pago Ruschor habitam deduxerunt, quo dum ego appulissem, reperto ibidem curru interceptores nusquam erant, et quaerenti mihi, quare, cujusque jussu res meae detinerentur? ac cum protestatione satisfactionem urgenti, respondit praefatus Judex Nobilium; absque praescitu ipsius factum fuisse, neque satisfactionem praestare posse, cum jam illi evaserint, caeteroquin valachos ipsos omnes esse praedones; ex quo culpabilitas ejusdem Domini Kenderesi adeo liquet, ut constet, ipso consentiente et facultante hanc violentiam

tiam factam fuisse, dum illo vel consulente, vel saltem contra officii sui exigentiam permittente, iidem malefactores elaberentur, quod alias ante pleniorum rei cognitionem et redditam facti rationem fieri non debebat. Hinc nulla obtenta satisfactione, neque moram nectere valens, recepto curru iter continuare caepi, at iterum apparet nobis in via supra-fatus valachus, cum concitatis universis incolis pagi Csopeja, qui omnes armati et signanter conspiciebantur sclopeta caesarea, in nos irruentes violenter currus nostros ad dictum pagum Csopeja detorserunt, adque domum Judicis pagi depulerunt; hic denuo sollicitus ego, quare hoc et cujus jussu facerent? dicerentque jussu cujusdam possessoris Matthiae Lászlófi fieri, accepto uno ex ipsis ad eundem in alium pagum me deduci curavi, verum hic quoque, velut praefatus Judex Nobilium, excusabat se nullatenus esse causam istius arresti; hinc donec ego sub nocte redirem, jam currus mei per rusticos apud domum Judicis erant violati, et ante alia, omnia fere arma mea, quae inveniri poterant, nonnulla vasa cuprea etc. ac R. R. Patrum Franciscanorum unam cistam, quid continuerit? me latet, diripuerunt, causantes praecise mihi damnum ad Rf. 250 cum destructione trium bouum jugalium; quorum hujusmodi patratorum oculati testes aderant: R. P. Vicarius Crajovens, teloniator Iszlaziensis et Nobilis Franciscus Lemhényi Carolinensis. Quia vero tam injuriose vexatus ac damnificatus, nusquam tamen a quopiam ad iudicium adtractus fuerim: hinc apparet, factum hoc merum fuisse latrocinium; et quod isti valachi adeo fuerint armati, gestantes sclopeta instar cataphractorum, ac mihi quoque singulari studio arma eriperint, non levis hinc conjectura, imo gravissima enascitur suspicio, hos valachos interemptionis in dicto passu Volkanienis multorum militum caesareorum participes fuisse. Dignum itaque videretur, ut praefati Judex quidem Nobilium et Matthias Lászlófi, quoad violentiam mihi intentatam, legaliter se exculparent; reliqui vero (contra quales et jura hujus Principatus graves dictant poenas) primus motor Dan al Raduluj cum duobus sociis et fati pagi Csopeja Judex, ad minus tertio se cum juratis, ante omnia in-

captivarentur, ac strictissimo examini, imo et culeo subjecti, dignam tandem hujusmodi latrocinio luerent poenam.

Quod ubi Serenitati Vestrae humili de genu submitterem, eandem Serenitatem Vestram supplex oro, dignabitur me hoc in casu gratiosissimo suo patrocínio benignissime secundare et consolationem cum refusione damnorum; illos vero demeritam poenam consequi facere.

Benignissimam Serenitatis Vestrae in me reflexionem semper, et omni subjectionis officio colam atque recolam.

Serenitatis Vestrae

humilimus servus

FRANCISCUS NAGY

antea vornicus m. p.

Kivül: Ad Serenissimum Dominum, Dominum Georgium Christianum Sacri Romani Imperii Principem a Lobkovicz, Ducem in Silesia Sagani, Principalem Comitem ad Sternstein, Dominum in Klumez et Randniz ad Albim, Ordinis Sancti Huberti Equitem, Sacrae Caesareae Regiaeque Catholicae Majestatis Actualem Camerarium, Cavalleriae Generalem, ac unius Legionis Cataphractorum Colonellum; nec non in Transylvania et Valachia cis-Alutana Supremum Armorum Praefectum, hujus item Directorem Supremum etc. Dominum, Dominum Benignissimum,

humilimum memoriale

introscripti FRANCISCI NAGY.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

GR. KEMÉNY LÁSZLÓ LEVELEI Gr. Petki Annához.

IV.

Kegyés méltóságos grófném!

Különös méltóságos jó asszonyom!

Méltóságos gróf Haller Gáborné asszonyom ő Excellentiája tegnapi napon lett szerencsés ide érkezésivel és atyafiságos hozám tett maga megalázásával ő Excellentiájától igen szomoruan értettem Nagyságodnak egybecsoportozott kínos nyavalyáit, megvallom, csak magában is különösön is czen

Nagyságodról (*igy*) értett szomorú hírem érezhetőképpen erőmnek szakadásával bádgyaszt; a szegény unokám is, a kis Kemény Laczi sulyos nyavalyája és emberi ítélet szerint szólva inkább ágonizáló, hogysen életre reménséget nyújtó állapotja annyira szorongat, hogy a Nagyságod és unokám nyavalyái miatt való szorongattatásim csaknem ágyba ejtenek. A menyem is csaknem kisorja magát és alig vehet vigasztalást, de mindenkiben legyen az Ur Istennek szent tetszése; Nagyságodnak pediglen kívánok köz örömnkre, főképpen nékem teljes vigasztalásomra kívánt egészséget, rövid üdö alatt szerencsés meggyógyulást, melyet, minekelőtte Nagyságod kegyes személyét tisztelhetném is, engedjen Isten hallanom. Itt ma léssen már a lakadalmom kezdete, de én inkább hiszem az írás szerint a boldogok közé lésszek számlálva mert azt mondja az szent írás: Boldogok, a kik sirnak, mert ők megvigasztaltatnak; ugy sincsen semmi lakadalmi avagy menyegzői ruhám. Az kik rólam ottan jól emlékeznek, nevezetesen a méltóságos gazdája Nagyságodnak, méltóságos püspök és Haller Gábor ő Excellentiájok, hogy köszöntésemet s tiszteletemet vehessék Nagyságod által, Nagyságodnak könyörgök. Továbbra örökös tisztelettel vagyok

Nagyságodnak, édes méltóságos grófném

Kolozsvár, 10 Februarii 1767.

engedelmes, hív és alázas
szolgája

Gr. KEMÉNY LÁSZLÓ m. p.

Az házi méltóságos atyafiakat is köszöntöm.

Az lakadalomban lésszen ezek a Méltóságok:

Gróf Haller Gáborné ő Excellentiája.

Gróf Haller Lászlóné, Gróf Lázár és Lázárné.

Gróf ifju Teleki Jánosné kisasszonyával és a gróf Teleki Pálné kisebbik kisasszonyával.

Kapiné asszonyom. Váratik az öcsém B. Daniel István is szokott késérőivel; több idegeneket nem tudok, hogy bejöttek volna, hanem már az itt való Vitézlő rendek és

vármegeye tisztjei; se gróf Teleki Pál, se Teleki Pálné bé nem jönnek.

B. Jósika Imre grófnéjával benn van.

Gróf Székel Ádám és gróf Mikes Antal Uraim is ma ebéden nálam lévén grófnéjával, Istennek hálá, kétszer nálam létében tapasztaltam nagyon jobban létét.

Vannak a Trauttmanndorf regementiből is némely ifju tiszt urak; még eddig mások itt nincsenek; hat órára gyűlnek a Mikes házhoz a lakadalmosok, tiz órakor fog lenni a zupé; Kolozvárról egyéb újságot Nagyságodnak nem írhatok.

Enyedről pedig azt írják, hogy a szegény Teleki Sándornének hat esztendősi fiacskája, igen kellemes szép gyermek, oldalfájásba és pleuritisben esvén, lebetegedésének harmadik napján az anyja a hidegben haza akarván vinni, még a városon kívül szava elállott, és hatodik február a gyermek megholt; ugy írják a grófnéról, hogy azótától fogva az anya mezitláb jár és szüntelen kiáltja a fiát.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

Kolozsvár 1848-iki JEGYZŐKÖNYVÉBŐL.

(Folytatás.)

7-ik czikk.

Az őrsereg főparancsnokságára az intéző bizottmány hat őrségi tagot jelel ki, s ezekből a városi képviselőt választ egyet, ki hivatalába azonnal beáll.

8-ik czikk.

Az állandó főörhely a városházánál legyen, valamint a profosznak is egy szobája.

9-ik czikk.

Egyenruha hirtelen nem létesíthetvén, az őrsereg tagjai esmertető jel gyanánt a szolgálat ideje alatt balkarjokon általkötött nemzeti szalagot, fővegen hasonló színű rózsát viselnek, tiszteknek, altiszteknek micsoda kijelelésök legyen, ugy a formaruha is mimódon létesíthessék, az intéző bizottmány rendeli el, ugy minémü és honnan kapandó fegyver iránt is intézkedik.

10-ik czikk.

A főrhelyen egy felügyelő tiszt mellett rendes altisztjeivel nappal 24, éjjel 48 órnek kell lenni, kik mind az óránkénti őrködést, mind a reá bizandókat pontosan teljesíteni kötelesek. Ezen szám kisebbitését vagy nagyobbítását a körülmények szerint az intéző bizottmány rendeli el.

11-ik czikk.

A nemzeti polgári őrseregnek nemzeti színű zászlója lesz, és a főrhelyen tartatik a városházánál; ezen lobogónál az őrsereg minden tagjai felséges fejedelmünk, az uralkodó ház, a haza alkotmányára, hűségére, polgári hatóság iránti engedelmességre, kötelességük teljesítésére, a csend és rend, közbátorság fenntartására innepélyesen meg esküsznek.

12-ik czikk.

Alakittatván az őrsereg, letett esküje nyomán főkötelessége ezekben központosul:

a) a fejedelem, uralkodó ház, alkotmány iránti hűség, annak gyarapítása mindenekben.

b) A közbátorság, rend és csend fenntartása; e tekintetből:

c) mindannak rögtöni feljelentése a főrhelyen, mihelyt olyasmit venne észre, mit az a. és b. pont alatt említettek megzavarására látna czélozni.

d) Illedelem, szelidség mindenkihez, engedelmesség előljáróihoz.

e) A kiszabott kötelességek pontos és hű teljesítése.

13-ik czikk.

Az intéző bizottmány az őrsereg tisztjeivel egyetértőleg, kebelbelileg intézi el az őrizet, rend és csend fenntartására megkívántató módokat és rendszabályokat és azokat foganatosítja is a főparancsnok és illető tisztársai által.

14-ik czikk.

Fegyelem nélkül semmi testület fenn nem állhatván, a lehető kihágások esetére az intéző bizottmány által fegyelmi szabályok fognak szerkesztetni és kihirdettetni megtartás végett, melyek a megintés, arestomo-

zás és ezeknek ismétlése esetében az őrseregéből kitiltással végződnek, s ha a tény úgy hozza magával, az illető bűnös polgári törvényhatóságnak adatik által törvény értelmében, büntetése elvehető végett.

15-ik czikk.

Kötelességökben pontosan eljárók, mint ilyenek, a városi képviseleti testületnek bejelentetnek, s hogy valamint a 14-ik, ugy ezen cikkbeni intézkedések feljegyezve legyenek, e tekintetben külön jegyzőkönyv vitetik, ugy a tett rendelésekről és szolgáltatételről is, melyek mind a főrhelyen állanak szabad megnézhetés végett. — Végre

16-ik czikk.

A nemzeti polgári őrsereg kirekesztőleg csak a város területén teljesítendi kötelességét, a város területén kívül egyáltalában nem használtathatván.

*

66.

Indítványoztatván, hogy a tervben megállított intéző bizottmányt, tagjait ki kellene nevezni, a kik addig is kezdjék meg a munkálódást, míg a tervet a f. k. kormánysszék megerősíti:

Elfogadtatott, s az intéző bizottmány tagjait főbíró aa. a közgyűlés által e végre megbizatván, következőleg nevezte ki: u. m. Főbíró Groisz Gusztáv aa. elnöksége alatt: tan. Alt. Nagy István, Pataki József, vál. polg. Méhes Sámuel, Mikó Lőrincz, Nemes József, D. Szöcs József és Tauffer Ferenc aait.; a kiket a közgyűlés is elfogadott, ajánlatatván, hogy a 3-ik pont szerint az őrsereg tagjaiból választandó 7 tagot is válaszssa meg az intéző bizottmány teljes kiegészítésire.

67.

Olvastatik a belső-magyarutszai tized 1465 számú kérelme, a melyben kinyilatkoztatja, hogy az eddig fennálló törvényes rendtől eltérni nem kívánván, óhajtásait írásban terjeszti elő következőleg: 1) A Magyarhonnali egyesületet jogos feltételek mellett óhajtja, valamint 2) az országgyűlés egybehívását, s ebben a közteherviselést, jogegyenlőséget, örökváltságot s más szükséges

intézetek meghatározását, s a nemzeti sérelmek orvoslását; 3) a polgári őrséget meghatározott ideig számmal és önkéntesekből kívánja felállíttatni:

A kérelmes tized 2 első óhajtásának a közgyűlés eleget tevén e tárgybeli felírásával, a 3. 4-re pedig már megtevén határozatát, nyilatkozatát tudásul veszi.

72.

Olvastatik a f. k. kormányzék idei april 4-ről 4662. sz. a leküldött kegyelmes rendelete, a melyben a jelen körülmények között a város kebelében felállíttatni intézett polgári őrsereg alkotására készített tervet, mint a kitűzött üdvös czélnak megfelelőt, helyben hagyja és megerősíti, azt tevén hozzá az 1-ső czikkre nézve, hogy a helybeli tanuló ifjuságnak ezen őrségbeni alkalmazása csak úgy történjék, hogy ez által a tudományokbani előmenetele ne gátoltassék; — a 9-ik czikkre nézve pedig, hogy a szegényebb sorsu polgárookra is kellő tekintet fordíttatván, általánosan csak egyszerű és nem költséges egyenruha, vagy a mi még kívánatosabb volna, a mindennapi öltözetben hordozandó megkülönböztető jel állíttassék meg, — továbbá megírja, hogy a fölállítandó őrsereg számára most előre kívántató 200-kétszáz darab puska iránt megtalálta a főhadizászlós vezérseget, hogy azokat minden hozzátartozóival a k.-fejérvári fegyvertárból a helybeli őrség számára adassa ki:

Szolgál tudásul; a mi pedig a 200 d. fegyvert illeti; minthogy ez jelenben is igen kevés, midőn vannak a polgári őrseregben, kéresek meg a f. k. kormányzék, hogy még legalább 800 darab fegyvert megrendelni méltóztassék.

81.

Főbiró aa. előadván, hogy a polgári őrsereg főparancsnokságára megválasztatván a kijelöltek u. m. Gr. Mikes János, G. Mikes Kelemen, B. Bornemisza Leopold, Schilling János, Pataki Mihály és Simon Elek, — ezen kijelöltek közül egyet kellene választani. — A mi czélból a kijelöltek nevei kiosztatván és a szövegek száma beszédetvén, úgy jött ki, hogy:

G. Mikes János 30, G. Mikes Kelemen 64, B. Bornemisza Leopold 7, Schilling János 2; Pataki Mihály 4, Simon Elek 3, és így G. Mikes Kelemen legtöbb szöveget nyert, és ezennel főparancsnoknak megválasztott.

88.

Indítványba hozatik, hogy az eddigelé pontosan és tüzzel teljesített éjjeli őrzés nem egész pontossággal foly, pedig most még nagyobb szükség van reá, midőn mindennap aggasztóbb hírek szárnyalnak, s a mint közelebről tudjuk, bizonyos tetteges lépés is mutatkozik; — e czélból szükség volna az éjjeli őrzést jobb rendbe hozni s megkészszeretni, a már alakult századokból legalább is hat-hat ór rendeltessék ki, s így mindössze mintegy 36-an vagy többen is minden éjjel czirkáljanak, még pedig fegyverrel; a melyre nézve felhozatott, hogy Naszódon is van 3000 d. katonafegyver lerakva, s ezeket ki kellene kérni; Fejérvárról pedig, a mint halljuk, 1000 d. fegyvert szerkére raktak s elindították volna Kolozsvárra; ennek is végire kellene járni; még e mellett több fegyverre is levén szükség, jó lenne a városnak is fegyvertárt állítani, e végre Dietrich Sámuel aat megkérni, hozatna vagy 1000 d. katonafegyvert az őrsereg számára s a mi abból el nem kelne, azt a város vegye át; — mindezen indítványok együttvéve tárgyalatván:

vége a közgyűlés abban állapotott meg, hogy az éjjeli őrzés pontosabban folyhasson, e czélból mind az őrseregből, mind a tizedekből naponként bizonyos számú örök álljanak ki fegyverrel és éjjelenként a magok tizedeikben, mind a bel- mind a külvárosban szorgalmasan czirkáljanak; — ezt pedig addig is, míg a főparancsnokságra újabb választás lesz, ideiglenesen intézze el főbiró aa. az őrsereg századosaival és a tizedek kapitányaival együtt; — a fegyverekre nézve ajánlatott főbiró aanak, hogy a városgazdával egyetértve, küldjenek egy lovaslegényt K.-Fejérvár felé annak bizonyosan megtudhatására, vajjon a fegyvereket igazán küldik vagy se; e mellett főbiró aa. szóval kérje meg a kormányzó ur ő nmlgát az iránt, hogy a Naszódon levő 3000 d. fegyver

kiadását eszközölni méltóztassék; ugy az őr-sereg számára szükséges lőpor és golyónak is illő mennyiségbeni ide szállítása iránt sietőleg rendelkezni kegyeskedjék.

Azonban Karvázi József aa. jelentvén, hogy Pestről megrendelve érkezik most 6 d. őr-ségi fegyvere, s ha ez jó és czélszerű lenne, többet is lehetne megrendelni; — ennek előbb elvárása lön kimondva, addig Dietrich Sámuel aa. fegyverek iránt ne írjon.

89.

Olvastatik a f. k. kormányzék f. ápril 11-ről 5016. sz. a. kelt rendelete, a melyben megírja, hogy a jelenben felmerült események következtében mutatkozott ingerültségek és nyugtalanságokból következhető rosszak megelőzhető és az aggasztólag meglepett kedélyek megnyugtatósa tekintetéből az országgyűlés mielőbbi összehívása végett maga a királyi kormányzó ő nmlgát több törvényhatóság, közelebről pedig maga a f. k. kormányzék is egyes akarattal fölszólítván az 1692-ik évben kelt kir. kormányzói utasítás 8-ik pontjából kifolyólag, szükségesnek látta az ő felsége által már különben is megigért országgyűlést ő felsége kegyelmes helybenhagyása reménye alatt kihirdetni, annak helyül Kolozsvár sz. k. városát, napjaul pedig a következő május 29-két határozván. A miről is a várost oly rendelettel értesíti, hogy az irt helyen és napon az ország közcsendessége és bátorsága fenntartása iránti tanácskozás végett az 1791-ki 11-ik t.-czikk értelmében választandó értelmes követei által törvény szabta büntetés terhe alatt megjelenni kötelességének ismerje.

Ezen tárgy felett tartott tanácskozás alatt több rendbeli indítvány tétetvén, a követeknek felkiáltással vagy titkos szózatallal megválasztása felől, ugy arról is, hogy a magyarországi nádor és kir. helytartó ő felsége kéressék meg királyi biztosnak; valamint arról is, hogy legyen-e követi utasítás és minő?

ezekre nézve a közgyűlés következőleg határozott: 1) hogy a követek megválasztása titkos szózatolással menjen véghez? e végre választék és választhatók,

a jelen közgyűlés tagjai t. i. a tanács, v. közönség eddigi tagjai és a tizedek képviselői; — a választás pedig szabadon és megszorítás nélkül lesz az összes testület tagjai közül minden vallásrai tekintet nélkül.

2-or. Legczélszerűbb levén a jelen terhes körülmények között az, ha Magyarország nádora lenne az országgyűlésre kinevezendő és lejövendő királyi biztos, ennek elérhetőse tekintetéből kéressék meg ő felsége külön is, a f. k. kormányzék útján is, hogy királyi biztosnak a nádor ő fenségét kegyeskedjék kinevezni, kéressék meg külön a nádor ő felsége is, hogy azt elvállalni kegyeskedjék; kéressék meg e mellett a független magyar ministeri testület is, hogy ezt hathatós közbenjárásukkal kieszközölni méltóztassanak; s e kérelmeket önként vállalkozó követség vigye fel és kézbesitse; — ezen kívül szólittassanak fel az erdélyi törvényhatóságok is, hogy ezt pártolva, maguk részéről is felirást tenni sziveskedjenek.

3-or) Követ aai pedig csak általánosan és röviden utasíttassanak arra, hogy minden más tárgyat mellőzve, az országgyűlésen nyíltan mondják ki, hogy Magyarhonnak Erdélylyeli egyesülhetése tárgyában kelt magyarországi törvénycikket elfogadjuk, nemcsak, hanem a két hon tetteges egyesülését feltétel nélkül kívánjuk életbe is léptetni; — továbbá jelentsék ki, mikép a magyarhoni csak most bevégzett országgyűlésen alkotott törvényeket, mint az unió létesítésével szoros kapcsolatban levőket, hasonlólag elfogadjuk; végre fejezzék ki, hogy az uniónak megestéig egyedüli törvényes kormánynak az ő felsége nevében igazgató királyi kormányzékot tekintjük: az unió aránt a közelebbi országgyűlésen hozandó törvénynek ő felsége általi szentesítése után azonban az ország igazgatását azonnal ő felségének felelős magyar ministeriumára ruházzuk.

4.) A követek megválasztása a mai napról elmaradván, két vagy három nap mulva lesz végrehajtandó.

(Folytatása következik.)